

לתורה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשה
ערש"ק פרשת בראשית

מין משובח ופרי גרוע

הא' שלפני הב' דבראשית

דין כל חלב לה' בקרבנות

חיים שקטים ומסודרים

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת בראשית, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי פוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

הדבר אשר יעלו על במתי הידיעה והעבודה, אבל באמת טועים המה כי הצלחה בלימוד
בכלל והידיעה בפרט דורש זמן מרובה, וכל המרבה בעבודה בסבלנות ובמתנות מצליח
בהצלחה מופלגה בלתי משוערת מראש.

יש שטועים בדרכי העבודה וחושבים שהמרבה להתאונן על עצמו ("קלאגען זיך
אויף זיך") ולמצא חסרונות בעצמו הרי הוא משובח, ובאמת הנה לא זו בלבד שאינו
מדרכי העבודה אלא אדרבה מוליכו בדרך עקלתון, והוא שנעשה מוטעה בעצמו ("ער
איז גענארט אין זיך").

הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו ("מען בעדארף קענען זיך אליין")
בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו, וכאשר יודעים את החסרונות צריכים
לתקנם בעבודה בפועל ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.

הולך תום ילך בטח בדרך סלולה

והעצה היעוצה איך לתקן החסרונות הלא כתוב הדר הוא בתורת החסידות, והעיקר
הוא שלא להכביד על עצמו ביתר מכפי הכח רק בכל יומא ויומא עביד עבידתי בתורה
ועבודה, והולך תום ילך בטח בדרך סלולה.

יחזק השי"ת את בריאותו וישקוד בלימודו בנגלה ובדא"ח ויצליח בלימוד ובעבודה
ויהי יר"ש חסיד ולמדן.

(אגרות קודש ח"ה עמ' נ-נא)

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

הליכה בדרך סלולה

הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו ("מען בעדארף קענען זיך אליין") בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו, וכאשר יודעים את החסרונות צריכים לתקנם בעבודה בפועל ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.

תשוקה וכוסף למושכלות ולבירור המדות

במענה על מכתבו, הנה דבר ידוע מוסכם ומוחלט מכל העוסקים במושכלות ובירון] המדות אשר כל כח וחוש מכחות וחושי הנפש אפשר לפתחו להרחיבו ולשכללו, ואין הדבר תלוי אלא בהאדם עצמו, באופני ומדת עבודתו וההתעסקות שלו ולכל לראש בתוקף הרצון והמתינות.

הרצון עם היותו גם כן רק כח בנפש, מ"מ הנה פעולתו היא בדרך כח עליון ובגזירה, זאת אומרת אשר אופן פעולתו הוא בתוקף ומכריח.

ורז"ל אמרו לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ, ויודעי מדע יודעים לחלק בין רצון לחפץ. רצון הוא שרוצה בהדבר מה שהוא רוצה, ואית רצון ואית רצון, שלפעמים יש אשר רצון תקיף יותר מתגבר על רצון שקדם לו ומשנה אותו ומחליפו. אבל חפץ הוא התשוקה והכוסף פנימי שאין לו תמורה וחילוף ואף גם לא שינוי קל, ואשר ע"כ הנה החפץ מכריח גם את השכל.

ומי שיש לו תשוקה וכוסף למושכלות ולבירור המדות הוא מצליח.

הצלחה בלימוד בכלל והידיעה בפרט דורש זמן מרובה

ויש שטועים לחשוב שמאחר שעוסקים איזה זמן בתורה ועבודה הנה כבר ראוי

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

מין משובח ופרי גרוע

איך חשב קין שתתקבל מנחתו כשהביא "מן הגרוע" ? / איך מיישב הפרט ד"זרע פשתן היי" את פשט "דברי המקרא" ? / ביאור פירושי רש"י על מנחת קין

(עי' לקוטי שיחות חפ"ז עמ' 20 ואילך)

ט. פנינים... עיונים וביאורים קצרים

כיבוש הארץ ע"י בני ישראל / האם קרא אדם שמות ל'דגים?

י. יינה של תורה.....

מהי ה"אל"ף ש'פני ה"בי"ת" דבראשית?

לימוד התורה - דרך ההתקשרות בהשי"ת / איך הוי התורה "לשון ברכה" ולא "לשון ארירה" ח"ו ? / לתקן את ה"בי"ת" וללמוד את "תורתך שבאצילות"

(עי' לקוטי שיחות חפ"ז עמ' 1 ואילך)

יד. פנינים... דרוש ואגדה.

פתיחה לספר בראשית

טו. הידושי סוגיות.....

דין "כל חלב לה" בקרבנות

יפלל במקורו ובטעמו של פסק הרמב"ם דדין "כל חלב לה" היינו רק להביא המובחר שבמין שרוצה ליתן, אבל אין עליו לחפש מין מובחר

(עי' לקוטי שיחות חפ"ז עמ' 20 ואילך)

יט. תורת חיים.....

חיים שקטים ומסודרים

כמה מכתבים ומענות על כך שלעתים האדם זקוק למנוחת הנפש ולסביבה התומכת בו ומהווה עבורה מסגרת מחייבת לסדר החיים כדרוש

יט. דרכי החסידות.....

הליכה בדרך סלולה

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מין משובח ופרי גרוע

איך חשב קין שתתקבל מנחתו כשהביא "מן הגרוע"? / איך מיישב הפרט ד"זרע פשתן הי"י" את פשט "דברי המקרא"? / ביאור פירושי רש"י על מנחת קין

בפרשתנו מספר הכתוב על קרבנותיהם של האחים - קין והבל: "ויהי הבל רועה צאן, וקין הי' עובד אדמה. ויהי מקץ ימים, ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה'. והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד ויפלו פניו" (ד, כה-ד).

והנה, קרבן הבל מפורש בכתוב שהי' "מבכורות צאנו ומחלביהן", אך בקין נקט הכתוב בלשון סתומה: "ויבא קין מפרי האדמה"; ומפרש רש"י:

"מפרי האדמה - מן הגרוע. ויש אנדה שאומרת: זרע פשתן הי"י".

והיינו, שבדברי רש"י בא לחדש שני פרטים:

ראשית הוא מחדש שקין הביא "מן הגרוע" שבתוך פרי האדמה - וענין זה מוכרח הוא מתוך הפשט, מזה שהקב"ה לא פנה "אל קין ואל מנחתו", שמזה מובן שהיתה מנחתו גרועה (כמו שפירשו הרא"ם וס' זכרון כאן);

ושנית, מביא רש"י "אנדה", שאף שבפשט הכתוב לא נתפרש מה הי' המין הפרטי שהביא קין, הנה חז"ל גילו שהי' זה "זרע פשתן" (כן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל כאן. פרקי דרבי אליעזר פכ"א. תנחומא פרשתנו ט. ועוד).

ובמפרשים הביאו רמזים שונים לפירוש זה של חז"ל, ולדוגמא: הרא"ם כתב - "שמעתי שמסופי תיבות של 'קרבן'. . למדו זה, כי אותיות 'קרבן' במילואם קו"ף רי"ש ביי"ת נו"ן, סופן 'פשתן'" (וראה גם כלי יקר כאן. טעמי המצוות ושער המצוות פ' קדושים. ועוד).

הנני משתמש בהזדמנות זו לאחל למר הצלחה במקצועו לרפא נפשות הפונים אליו, ותקותי חזקה, ובפרט על פי כתבו בתחלת מכתבו שאשתו אמרה לו שהוא חסידי, אשר ביחד עם ריפוי הנפש מבלבול עצבים וממתח עצבים וכיו"ב, תפעול עצתו והשפעתו לריפוי נפשות במובן העמוק ורחב יותר, על כל פנים כפי שנראה לי; כוונתי בריאות בשטח הדת והאמונה ומסורת אבות של עשיריות בדורות, היא תורתנו הנקראת תורת-חיים, הוראה בחיים, וביחד עם זה גם תורת-אמת, שהיא קובעת אמתיות המצב של נפש איש הישראלי, ובסגנון אדמו"ר הזקן, מחבר ספר התניא ומייסד תורת חסידות חב"ד: "א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אפגעריסן פון ג-טלעכקייט" (יהודי אינו רוצה וגם אינו יכול להיות נפרד מאלקות).

(אגרות קודש ח"ב ע' כה-ט)

חיים שקטים ומסודרים - מנוחת הגוף והנפש ככל האפשרי

[מענה כיצד להיות במנוחת הנפש והגוף ולחיות חיים מסודרים:]

בלשוננו - 'מענה ברור': טבע כל אדם (ואי אפשר לשנות זה) בכדי שיצליח במעשיו ובכלל - שיתנהג כטוב לו, ידע מהו רוצה באמת, יחליט כדורש וכו' - שיהי' במנוחת הגוף והנפש ככל האפשרי - שלזה צ"ל בחיים מסודרים כפשוטו של דבר, ובנוגע לבני"י: חיי יום יום כמפורש בישו"ע, סדר יום קבוע גם בעניני העולם (אכו"ש, לימוד, וכו'),

בכיות וקושיות על סדר הנהגת העולם - מבלבלים כהנ"ל, ואינם אלא בריחה ממילוי המוטל עליו (כי בכי' אינה דורשת כל מאמץ כלל וכלל) ושניתנו לו כל הכוחות למלאותו - באם יחליט עד"ז באמת.

(דבר מלך' ע' 33, מענה בכתי"ק)

[מענה לאשה שביקשה עצה והדרכה לניהול חיים תקינים ומסודרים:]

ישנם תקופות בחיי אדם - שמפני מצב מחשבותיו וכיוצא בזה - אינו מסוגל לבירור מהלך נפשו וכי"ב ואז נוהגים (ומצליחים) לחיות חיים שקטים - היינו בלי התבוננות בנפש וכו', כ"א רק הנהגה מיוסדת בבטחון בהשם ומחשבה דיבור ומעשה כמפורש בקיצור שולחן ערוך והשקט במשך הכחצי שנה (לערך) מבסס מנוחת הנפש ואז מתבוננים איך להתנהג כו'. בדיקת המזוזות.

(דבר מלך' ע' 33, מענה בכתי"ק)

ומובן מה שהדגיש רש"י "יש אגדה שאומרת כו", כי אין לכך ראי' מתוך "פשוטו של מקרא".

ב. ועדיין צריך ביאור, שהרי אין דרכו של רש"י להביא דברי אגדה, אלא אם כן יש בהם צורך להבנת הפשט, וכמו שכתב רש"י בפרשתנו (ג, ח): "יש מדרשי אגדה רבים. . ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולא אגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו" –

ובעניננו: איזה פרט בדברי המקרא בא רש"י ליישב על ידי "אגדה" זו, שקרבנו של קין הי' מזרע פשתן דוקא?

[בשפתי חכמים כתב: "דקשה למה כתב 'מפרי האדמה' – הי' לו לכתוב 'מן האדמה', או 'מפרי העץ'", ומאריך לבאר שלשון זו של "פרי האדמה" מתאימה דוקא לזרע פשתן (ראה גם יריעות שלמה ובאר בשדה).]

ולכאורה קשה, שהרי לשון זו של "פרי האדמה" רגילה היא בכתוב בכ"פ, וכמו בפרשת ביכורים (תבוא כו, ב-ג): "ולקחת מראשית כל פרי האדמה. . ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה". וצ"ע].

ג. ויש לבאר, שנתכוון רש"י ליישב קושיא פשוטה וכללית (ראה גם גור ארי' כאן):

קין הביא "מנחה לה'", והיינו שנתכוון לגרום לו נחת רוח כביכול – ואם כן, איך יתכן שבחדא מחתא יתכוון ויביא דוקא "מן הגרוע"?

ובפרט שמדברי הכתוב משמע שקין חשב שמנחתו כן תקבל לרצון – שלכן כאשר ראה ש"אל קין ואל מנחתו לא שעה" נצטער על כך, "זיחר לקין מאוד ויפלו פניו" – ואם אכן הוא הביא "מן הגרוע", למה חשב שיהי' זה לרצון?

ועל כרחך, שהי' לקין יסוד לחשוב שמנחתו כן תקבל לרצון. ובאמת שכן משמע גם מפרד הכתובים (ראה גם רד"ק ואור החיים כאן):

לכאורה, הי' הכתוב צריך לספר מיד על זה שמנחת קין לא התקבלה לרצון, והיינו, שמיד לאחר הסיפור "ויבא קין מנחה לה'" תבוא התוצאה – "אל קין ואל מנחתו לא שעה";

אמנם בפועל מקדים הכתוב לספר על קרבנו של הבל – "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן", וממשיך לספר שקרבנו של הבל התקבל לרצון – "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו", ורק לאחר כ"ז זה חוזר לענין הראשון, לקרבנו של קין, ומספר "ואל קין ואל מנחתו לא שעה"!

מדוע איחר הכתוב כל כך את העובדה ש"אל קין ואל מנחתו לא שעה"?

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

חיים שקטים ומסודרים

כמה מכתבים ומענות על כך שלעתים האדם זקוק למנוחת הנפש ולסביבה התומכת בו ומהווה עבורה מסגרת מחייבת לסדר החיים כדרוש

חזרה לסדר חיים בסביבת המשפחה ובהשגחה – מסגרת למשמעת

[מכתב לפסיכיאטר בעניין בחור מסוים:]

רב תודות לכ' בעד שימת לבו לכתוב לי על דבר המצב של ... וחוות דעתו בנוגע להתקדמותו וכו'.

והנה בימים אלה הי' הבחור אצלי, ובימים הבאים בטח נוודע מהמשפחה על דבר תוצאות העצה שיעצתי לו. אבל מחובתי לכתוב לו על כל פנים הטעמים העקריים שסמכתי עליהם בעצתי האמורה.

הבחור הי' כאן משך כמה שבועות, ולא הי' במסגרת שיהיו אצלו חיים מסודרים באופן טבעי. במילא הי' "בעל-בית" מלא על זמנו, ולא נראה שינוי בדבר, כיון שלא הי' מישוהו שהבחור ירגיש שצריך לסור למשמעתו והדרכתו.

עוד נקודה בזה, שהי' בכרך גדול עם חוגים ושכונות ותנועות שונות ומשונות. שלכן נראה לי שמעמידים את הבחור בפני נסיונות ומצבים שאפילו אם הי' ... בחיק משפחתו, אי אפשר לדעת איך היו הענינים מתפתחים אצלו. ובפרט שנצרך ליחס מיוחד וגם השגחה באופן של יעוץ והדרכה.

ולכן היתה עצתי שיחזור לסדר חיים בסביבת משפחתו, או בתוך משפחתו, שזה כשלעצמו יתן לו מסגרת ונטי' למשמעת וסדר חיים. והייתי שבע רצון ביותר שקבל עצתי בלי כל לחץ. ויש לי הרושם שגם הוא הי' שבע רצון שמוציאים אותו מחיים של תוהו ובוהו, במדה ידועה, מנקודת סדר ומשמעת.

ועדיין יל"ע בטעמא דמילתא, מהי המעלה במנחה "מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין" על פני מנחה מן המובחר שבמינים. ויש לומר בזה, דהנה תוכן ענין "כל חלב לה" יש לפרשו שבכך מכיר האדם כי "לה" הארץ ומלואה", שהכל שייך לו יתברך, ועל כן מוסר הוא לה' מן הראשית והמשובח שברשותו (עיי' לשון החינוך מצוה יח, ודון מינה לענינו), ומאחר ש"לה" הארץ ומלואה" כולל כל מה שישנו בעולם, הן מינים יפים ומשובחים לה'.

אלא, שבעת הבאת המנחה של קין עדיין לא הי' ברור שיש פגם וחטא במנחתו, כי הי' לו יסוד לחשוב שמנחתו ראוי' היא;

רק לאחר שהבל הביא את קרבנו שלו "מבכורות צאנו ומחלביהן", וראה קין כיצד הקב"ה מקבל את קרבן הבל לרצון ("ירדה אש ולחכה מנחתו", כפירוש רש"י) ואילו את קרבנו שלו אינו מקבל -

אז נדרש הי' מקין שיתבונן במה שעשה ויתחרט, ויחשוב כיצד לתקן ולהשלים את מה שהחסיר, על ידי הבאת קרבן נוסף מן המובחר וכיו"ב;

ומשלא עשה כן - הוברר ונקבע ש"אל קין ואל מנחתו לא שעה" (אבל מלכתחילה לא הי' ברור לו שאכן חטא).

ד. כדי לבאר את מהלך מחשבתו של קין - מביא רש"י ש"זרע פשתן הי'":

מפשט המקרא מוכח שפשתן הוא דבר חשוב ביותר, שכן בסיפור הכתוב (פרשתנו ב, י ואילך) על הנהר היוצא מגן עדן "והי' לארבעה ראשים" - נאמר על ה"ראש" הראשון מבין הארבעה: "שם האחד פישון", ומפרש רש"י שהכוונה לנילוס נהר מצרים והוא נקרא "פישון" על שם היותו "מוגדל פשתן", ומזה שקוראים את שם הנהר כולו על שם ה"פשתן" מובן גודל החשיבות שב"פשתן".

וכן מבואר גם ממה שמסופר בפרשת מקץ (מא, מב) לגבי יוסף שעלה לגדולה והלבישו אותו "בגדי שש", ומפרש רש"י: "דבר חשיבות הוא במצרים". וכן לדורות מצינו שבגדי הכהן הגדול ביום הכפורים היו עשויים מבד - פשתן (אחרי טז, ד), ומסופר שהיו יקרים מאוד (יומא לד, ב).

ומעתה מובן מה שסבר קין, שכיון שהמנחה עצמה היתה ממין טוב ומובחר - "פשתן", לכן ראוי' היא להיות מנחה לה', גם אם בתוך מין זה גופא הי' זה "מן הגרוע" שבו, שכן סוף סוף המין בכללותו הוא חשוב ומשובח.

ה. והנה, בכמה דפוסים נוסף ברש"י בסיום ה'דיבור':

"דבר אחר, מפרי - מאיזה שבא לידו, לא טוב ולא מובחר".

ונראה לבאר גירסא זו, כי לפי דרכנו הנ"ל (סעיף ד) עדיין קשה, דממה נפשך: כיון שקין טרח והביא דוקא מין מובחר - פשתן - מדוע בתוך מין זה גופא הביא דוקא "מן הגרוע" שבו?!

ומכח קושיא זו בא פירוש אחר, שבאמת לא התכוון קין להביא דוקא "מן הגרוע", אלא רק שלא התאמץ לברור את הטוב בדוקא.

אבל באמת פירוש זה מוקשה הוא ביותר, כי לא מסתבר לומר שרק משום כך שקין

הביא באופן סתמי ("לא טוב ולא מובחר") ידחה הקב"ה את הקרבן לגמרי. ואכן, בדפוסים הראשונים של רש"י וכן בכתבי-יד לא גורסים פירוש זה כלל.

והקושי האמור – דממה נפשך, אם רצה קין להביא מין מובחר, למה בתוך מין זה גופא הביא "מן הגרוע" – יש ליישב לפי המשך הכתוב (ד, ז), "לפתח חטאת רובץ ואלריך תשוקתו":

המפרשים פירשו (ראה רמב"ן וכלי יקר), שהיצר הרע אינו מכשיל את האדם "מבפנים", אלא עומד מבחוץ, ב"פתח" הכניסה, ומשם מנסה להכשיל את האדם; וכיון שכל מקום עמידתו הוא רק "בפתח" – לכן לא הצליח היצר לפעול בקין שיכשל ויביא מן הגרוע לגמרי, אלא רק להכשיל אותו במקצת – שהוא יביא מין מובחר, אבל "מן הגרוע" שבמין זה גופא. ודו"ק.

לענייננו. ובהקדים דבאמת יש כאן ב' חיובים שונים, כי יש לחלק בין דברי הש"ס דמנחות הנ"ל שכל הקרבנות באין מן המובחר להא דכתב הרמב"ם "כל חלב לה" וכו'. כי דין "מן המובחר" סתם הוא חיוב ע"ד הרגיל, שכבר הביאו הרמב"ם בריש הל' איסורי מזבח "מ"ע להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין כו'" [היינו לא רק תמימין ולא בעלי מום כדממשיך להלן שם, אלא אף מובחרין – ראה לקו"ש חי"ב ע' 130 בשוה"ג. ועיי' נמי להלן פ"ב ה"ח שצ"ל "מן המובחר" כו', ועיי"ע רפ"ו ורפ"ז]. משא"כ דין "כל חלב לה" היינו הידור נוסף לזה, כמ"ש הרמב"ם שהוא כש"רוצה לזכות עצמו". ודו"ק נמי שריבה כאן בלשונו "מן היפה והמשובח ביותר", והיינו לא רק שלילת כחוש ובלתי מובחר לגמרי (שזה נשלל בחיוב "מובחרין" סתם), אלא יותר מובחר ויפה אף ממובחר סתם. ועיי' בלקו"ש שם דהחילוק בין הדברים הוא כי חיוב "מובחר" סתם מתחייב מצד החפצא דהקרבן, דלולא כן הוי בזיון קדשים (ועיי"ש שמדוייק מל' הרמב"ם גבי חיוב זה, דבלא כן "אסורין למזבח"), משא"כ חיוב הנוסף הוא מצד האדם המקריב ה"רוצה לזכות עצמו" כו'. ומעתה י"ל דהא דחזינן בשבועות שם ד"מין גדול" לא הוי "גדלות" עדיין אפ"ל דאינו אמור אלא לענין החיוב ד"מובחר" סתם, דהחפצא דהקרבן אינו "גדול" יותר בכה"ג, אבל עדיין יל"ע מנ"ל דלא יתחייב כן האדם מצידו להדר ולהביא מין מובחר יותר.

והנראה בזה, דכבר רמז לנו הרמב"ם עצמו מקורו לענין זה גופא במה שהזכיר

הכתובים דקין והבל. דהנה אשכחן בדברי חז"ל (תיב"ע פרשתנו ד, ג. פרקי דר"א פכ"א. תנחומא פרשתנו ט), דקרבנו של קין (שלא שעה אליו ה') ה' מן הפשתן, והרי פשתן הוא מין משובח, עיי' יומא לד: בגודל יוקר בגדי כה"ג ביוה"כ, והרי בגדיו היו מפשתן (ויקרא טז, ד), וכך עולה כבר מן המקרא ד"נהר פישון" קראוהו ע"ש שמגדל פשתן (רש"י פרשתנו ב, יא), היינו שהוא דבר חשוב לקרות על שמו. ודבר זה גופא שקרבן קין ה' מן הפשתן מיוסד נמי מתוך פשטות המקרא (כדמוכח מזה שאף רש"י הביא פירוש זה בחיבורו על התורה דאזיל לפי פשט המקראות), דאלמלא כן אין מובן איך חשב כלל קין שמנחתו תעלה לפני ה' בשעה שהביא מן הגרוע והפסולת (תנחומא ופרדר"א שם, בראשית רבה פכ"ב, ה). אלא ודאי היתה סברתו וטעותו דדי בכך שנבחר "מין משובח" בפירות האדמה (וסבר דמלבד זה שוב אין נוגע אם הוא המשובח שבתוך המין. ועיי' עוד בפרש"י שהביא פירוש אחר, דלא ה' מן הפסולת הגרועה אלא "מאיזה שבא לידו לא טוב ולא מובחר", והיינו נמי דסו"ס לא הקפיד על המובחר בתוך המין). והנה, כמו שהביא הרמב"ם מן הכתובים, הבל לעומתו לא הביא מין משובח, כי הביא מן הצאן ולא מן הבקר (ועיי' ברבינו בחיי עה"פ), אלא שהקפיד להביא מן המובחר שבתוך מין זה שבחר ("מבכורות צאנו ומחלביהן"), וכיון דחזינן דדוקא למנחתו שעה ה' ולא למנחת קין, מוכח לנו להדיא שחיוב "כל חלב לה" הוא להביא "מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו", אבל לא מהמין המשובח ביותר.

מורה דכן הוא הדרך בפועל, אבל מצד גופא דינא אפשר להיות שעשיר ג"כ יביא מנחה.

[ומצינו כעין הך חילוק גם גבי נודר קרבן, דכתב הרמב"ם בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג "הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר . . . כיצד, נדר עולה מן הבקר יביא שור" (ולא עגל - לח"מ), והיינו דיש גם שם דין "כל חלב לה" שיביא המובחר ב"מין שנדר"; ומכל מקום חזינן לדינא שם דגם עשיר נודר שפיר לכתחילה ממין פחות וזול יותר, אפילו עולת עוף, כדממשיך שם "אמר הרי עלי עולה נולא פירש המין], אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף [והווי שפיר בכלל נדרן] מביא פרידה אחת תור או בן יונה כו", ואין מחייבין אותו להביא מין משובח יותר הנכלל אף הוא בתוך לשון נדרו, "עולה" סתם. ועיי"ש בלח"מ דפירש הכי להדיא, "דאם אמר הרי עלי עולת בקר צריך שיביא המובחר שבמין בקר, דהיינו שור ולא עגל, אבל כשאמר סתם הרי עלי עולה אע"פ שלשון עולה כולל עולת בקר ועולת צאן יכול להביא הפחות . . . ולא נאמר לו הבא המעולה דהיינו עולת בקר . . . שאין זה דרך כבוד להביא לגבוה אלא המעולה שבמין, אבל כשאומר עולה יכול להביא מן המין שירצה אפילו שהוא הקטן, דדרך כבוד, דמזה המין רוצה להביא ולא מאחר, אבל באותו המין מיהא דרך כבוד הוא שיהי' המעולה".]

ועדיין ביאור בעי הא מנא לן. דכיון דסו"ס הוא מין משובח יותר אמאי אינו בכלל דין "כל חלב לה", דלכאורה "חלב"

כולל נמי את החלב והמובחר מבין המינים שביד האדם להביא, ומהיכא תיתי לפרש ד"חלב" היינו רק המשובח "באותו המין שיביא ממנו".

והנה, יעויין בשבועות טו ע"א גבי "שתי תודות גדולות" האמורות בנחמי', דקאמר דאין לפרש ד"גדולות" היינו ממין גדול (של בקר ולא של צאן, רש"י), וזה ה" צריך לקרוא "פרים" ולא "גדולות", אלא יש לפרשו "גדולות במינן", דהיינו "מאותו המין שהיו, שהביאו גדולות ולא קטנות" כדפרש"י. ומכאן חזינן דממין למין שלמעלה ממנו לא הוי "גדולות".

[ואף דתיכף קא פריך הש"ס אהא ד"גדולות" היינו "גדולות במינן" - מי איכא חשיבותא קמי שמיא, והתניא כו' אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים" (ולהכי מתרין ד"גדולות" מתפרש באו"א, עיי"ש ואכ"מ), אבל עיין בתוס' שהקשו מאי קא פריך, הלא אמרי' ביומא (לד): דקרבן צ"ל האחד המיוחד שבעדרו, וגבי פרה אדומה נמי אמרינן (שבועות יא): שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדות, ותירצו ד"מכל מקום לא ה" לו להתפאר בכך [ולומר ד"גדולות" נינהו] כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוין לשם שמים". וחזינן מהתוס' דגם הש"ס בקושייתו לא נתכוין דליכא חיוב להביא "גדולות במינן" (ואין הפירכא אלא ש"לא ה" לו להתפאר בכך"), אבל חיוב ודאי יש מהא דצ"ל "המיוחד שבעדרו". משא"כ חיוב ד"מין גדול" אכן לא אשכחן כלל דאיכא ולא הוי מעיקרא בגדר "גדולות".]

מיהו באמת משם ליכא כ"כ יסוד

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

היא". היינו לא רק מציאות השליטה בארץ אלא גם עצם מהותה והיכולת לשנות את מהותה של הארץ להיות ארץ ישראל.

(עי' לקוטי שיהות ח"ה עמ' 2 ואילך)

האם קרא אדם שמות לדגים?

ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השרה

(ב, ב)

כאשר קרא האדם שמות, לא נזכרו דגים בכתוב בכלל הדברים שנקראו בשם. ומצינו בזה ב' דיעות: א. שלא קרא להם שמות (רד"ק, חוקוני עה"פ ב, יט. ועוד). ב. שגם לדגים קרא אדה"ר שמות אלא שלא נתפרש בקרא (ראה בהנסמן בתר"ש כאן).

ויש לומר בזה ע"פ מ"ש הרמב"ן בענין קריאת השמות (ב, ב), שאדם הראשון "הכיר טבעם וקרא להם שמות כלומר השם הראוי להם כפי טבעיהם" (וראה גם בחיי שם. רד"ק כאן. ועוד). והיינו, שהשמות מורים על טבע ותכונות הנקראים בשם.

ועפ"ז יש לחקור בהגדרת ענינה של קריאת שמות, דיש לומר בשני אופנים: א. קריאת השמות היא לתועלת האדם, שע"י השמות יכיר ויודיע את תכונות הנקראים בשם, ועי"ז יוכל להשתמש בהם. ב. קריאת השמות היא בשביל הנבראים עצמם, דלפני שיש לנברא שם מיוחד הרי תכונותיו אינן בגילוי, וע"י שנקרא בשם מיוחד הרי הן מתגלות.

וי"ל שבזה נחלקו השיטות בענין קריאת השמות לדגים או לא: להדיעה שלא קרא אדם שמות לדגים - קריאת השמות היא בשביל שיוכל האדם להשתמש בהם, וזה לא שייך כ"כ בדגים, וכמ"ש בחזקוני "דגים לא הביא כי בתוך המים הם ואינם יוצאים ואם יוצאים מתים ואין לו רדי"ו עליהם". וכיון שהיא השתמשות מועטה, אין צורך שאדה"ר יקרא אותם בשמות. ולדיעה שקרא שמות גם לדגים, הרי זה לפי שקריאת שמות היא בעיקר בשביל הבעלי חיים עצמם, לגלות טבעם ותכונתם, וא"כ, זה שייך גם בדגים.

(עי' לקוטי שיהות ח"ה עמ' 1 ואילך)

כיבוש הארץ ע"י בני ישראל

בראשית ברא אלקים

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם . . . ומה פעם פתח כבראשית, משום כח מעשיו הנוד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל, לוסטום אתם, שכבשתם ארצות שכבה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר כענינו. ברצונו נתנה להם וכרצונו נפלה מהם ונתנה לנו

(א, א. רש"י)

לכאורה טענת האומות תמוהה במאוד:

הרי בני" כבשו את הארץ בכיבוש מלחמה וכיבוש מלחמה אינו בכלל איסור גזל, וכשם שלא מצינו שום אומה שתענש על ענין זה של כיבוש מלחמה הגם שאיסור גזל הוא מז' מצות בני נח. וא"כ מה היסוד לטענתם: "לוסטום אתם"?

ויש לומר: בהעברת דבר מאדם אחד לזולתו בא' מדרכי הקנין (מכירה, מתנה, כיבוש מלחמה וכו'), אין משתנה דבר במהות החפץ, והשינוי הוא רק בבעלות, וכן בארץ: כשאומה כובשת ארץ מאומה אחרת, מהות הארץ לא משתנית, והאומה השנייה יכולה לכבוש את הארץ ולהחזירה אליה.

אך שונה מכך היא ארץ ישראל, שע"י כיבושה נשתנה מהותה: לפני זה היתה ארץ ככל הארצות ועכשיו השתנתה להיות ארץ ישראל ושינוי זה הוא בפנימיותה וקיים לעולם. ומעתה אינה יכולה להשתייך לשום אומה אחרת, וגם בזמן הגלות כאשר "גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו" היא נקראת "ארצנו" ו"אדמתנו"; ויתרה מזו: אסור לנכרי להתיישב בארץ.

וזהו טענת אומות העולם "לוסטום אתם שכבשתם ארצות שכבה גוים", ביודעם, שעל ידי כיבוש בני ישראל נשתנתה הארץ במהותה שינוי תמידי להיות ארץ ישראל, ומעתה היא אינה יכולה להשתייך עוד לאומה אחרת, אם כן ניטלה מהם שייכותם לארץ לחלוטין ולא ככיבוש שאר הארצות שאפשר לחזור ולכבושן, ולכן אמרו "לוסטום אתם".

והמענה לכך הוא: "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה וגו' וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו": היות שהקב"ה ברא את הארץ לכן "כל הארץ של הקב"ה

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

דין "כל חלב לה" בקרבנות

יפולל במקורו ובטעמו של פסק הרמב"ם דדין "כל חלב לה" היינו רק להביא המזבחה שבמין שרוצה ליתן, אבל אין עליו לחפש מין מזבחה

או עז איזה שירצה מקריב, ולית בה משום הא דקרבן צ"ל "מן היפה המשובח ביותר", והרי כבש משובח ויפה מן העז כי יש בו אלי' [עיי' פסחים צו: ולכאו' י"ל דמהאי טעמא ע"ד הרוב הקריבו הפסח מן הכבשים כמ"ש התוס' פסחים ג: ד"רוב פסחיהם הי' טלה" שיש בו אלי', עיי"ש, ונראה דהי' זה רוב גדול כ"כ עד שבסדר קרבן פסח אשכחן דאף שבתחילה אמרי' "מביא מן הכבשים או מן העזים" אבל בפירוט האימורים נכלל בפשטות גם האלי' בלי להקדים "ואם כבש הוא" וכיו"ב], דעכ"פ לית בזה משום חיוב ד"כל חלב לה", וממין למין אחר אינו מחוייב. ויש להבין סימוכין לדבר מדיוק לשון הש"ס, דגרסינן במנחות קד: "אמר ר' יצחק מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש ונפש כי תקריב קרבן מנחה] אמר הקדוש ברוך הוא מי דרכו להביא מנחה עני מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו", והל' "דרכו"

תנן בריש פ"ט דמנחות גבי קרבנות "וכלן אינן באין אלא מן המזבחה כו". וכתב הרמב"ם בסוף הל' איסורי מזבח "הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והכל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהי' מן הנאה והטוב. . . וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'". והובא לדינא גם בשו"ע יו"ד סו"ס רמח.

והנה מדיוק לשונו "שבאותו המין שיביא ממנו" משמע דחיוב "כל חלב לה" פירושו רק שעליו להביא המשובח והמזבחה שבתוך המין שבחר כבר האדם להביא ממנו, אבל לא שעליו לבחור מעיקרו של דבר גם את המין המשובח ביותר שבידו להביא. וכן מוכח מהא דאמרו בש"ס סוף כריתות דביש לו כבש

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מהי ה"אל"ף" שלפני ה"בי"ת" דבראשית?

לימוד התורה - דרך ההתקשרות בהשי"ת / איך הוי התורה "לשון ברכה" ולא "לשון ארירה" ח"ו? / לתקן את ה"בי"ת" וללמוד את "תורתך שבאצילות"

תורתנו הקדושה פותחת בתיבה "בראשית", וכבר תמהו רז"ל מדוע מתחלת התורה באות בי"ת, ולא באות אל"ף שהיא ראש לכל האותיות, ואמרו בזה כמה ביאורים¹.

ויש לבאר כיצד ביאורים שאמרו רז"ל קשורים המה זה לזה, ונובעים כולם מביאור יסודי במהות לימוד התורה ופעולתה באדם, אשר על פי זה ימצא טעם ראוי ונכון שתתחיל התורה בבי"ת דווקא. וכל אחד מביאורי רז"ל מאיר ומדגיש צד אחר בעניין יסודי זה. וכפי שיתבאר.

לימוד התורה - דרך ההתקשרות בהשי"ת

קודם שבא האדם לעסוק בתורה מחוייב הוא לברך תחילה ברכת התורה. והנה, ברכה זו אינה רק ברכת השבח והודאה להשי"ת על נתינת התורה ומצוות לימודה, אלא עבודה שלימה יש בה, והיא הכנה והקדמה ללימוד התורה.

דהנה אמרו רז"ל² על הפסוק³ "על מה אבדה הארץ. . . על עזבם את תורת", שאין הפירוש "עזבם את תורת" שלא למדו ועסקו בתורה, אלא "על שלא ברכו בתורה תחילה" - שהחסירו ברכת התורה. וכבר תמה הב"ח תמיהה רבתי⁴, "למה יצא כזאת

(1) לקמן יובאו כמה מהביאורים.

(2) נדרים פא, א (ושם: שאין מברכין). ב"מ פה, ב.

(3) ירמי' ט, יא-יב.

(4) אורח חיים סימן מז.

פתיחה לספר בראשית

ספר בראשית נקרא "ספר הישר" – "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים" (ע"ז כה, א). וכיון ש"מעשה אבות סימן לבנים" (ראה תנחומא לך לך ט. ועוד) הרי מובן שבספר בראשית נכלל כל סדר עבודת ה' של בני ישראל.

ויש לבאר איך שבשמות פרשיות ספר בראשית מרומז כל סדר עבודת השי"ת של בני ישראל:

בראשית – היסוד וההתחלה לעבודת ה' הוא אשר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", והיינו, שכל עניני העולם נבראו ע"י הקב"ה בשביל "בראשית" – ב' ראשית, התורה שנקראת ראשית, וישראל שנקראו ראשית (פרש"י ר"פ בראשית, ובכ"מ).

נח – הכוונה והתכלית של כל הבריאה היא לבוא ל"נח" מלשון "נייחא דרוחא" (ראה תו"א ר"פ נח), שהיא הנחת-רוח של הקב"ה, ש"נתאוהו להיות לו דירה בתחתונים" (ראה תנחומא נשא טז. ובכ"מ), וכל הבריאה היא בכדי למלאות "תאוה" זו, ולגרום "נייחא דרוחא".

לך לך – כדי למלא כוונת הקב"ה צריך להיות "לך לך" והיא הליכת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא (ע"פ לשון חז"ל חגיגה ה, ב), עד בואה לתוך הגוף, אשר על ידי זה מתעלית הנשמה למדרגה נעלית ביותר, ונעשית בבחינת "מהלך" (ראה תו"א ס"פ וישב ובכ"מ).

וירא – כדי שתוכל הנשמה לרדת למטה ולהשלים את כוונת הבריאה צריכה היא להתגלות אלקות יתירה "וירא אליו ה'", לצורך נתינת הכח לעבודתה למטה.

חיי שרה – גילוי אלקות הניתן לנשמה חודר בכל פרטי עניני חייו, ובכל פרטי כוחותיו, רצון

ותענוג, מוחין ומדות, שכולם מרומזים ב"חיי שרה", ומספר שנותי "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאורו ותו"ח ר"פ חיי שרה).

תולדות – לאחר הציווי על ירידת הנשמה "לך לך", והנתינת כח "וירא" ו"חיי שרה" באים כעת לביאור אופן העבודה – תולדות, ש"תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" (רש"י ר"פ נח), והתולדות הם "יעקב ועשו" והיינו, העבודה באופן של "עשה טוב" – "יעקב" ו"סור מרע" – "עשו".

ויצא – התחלת קיום העבודה בפועל, הנשמה יוצאת מ"באר שבע" הוא מקומה של הנשמה למעלה (ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קנח ואילך) והליכתה "חרונה" "חרון אף של מקום" (פרש"י ס"פ נח), היינו שיורדת לעולם הזה הגשמי.

וישלח – נוסף על ירידת הנשמה ל"חרון" לברר ולהעלות את עולם הזה, בא שלח נוסף, שהוא השליחות "אל עשו", היינו הברור וההעלאה דתחתון שאין תחתון למטה הימנו, הברור של עשו.

וישב – ע"י העבודה של ברור והעלאת העולם זוכים ל"וישב יעקב", שפירושו "לישב בשלוה" (פרש"י ר"פ וישב), היינו שזוכים למצב של התיישבות ומנוחה.

מקץ – ואז נעשה קץ וסוף לכל העבודה, וזוכים ל"קץ הימים" ו"קץ הימין".

ויגש – ואז נזכה לגשת ולהתחבר אל הקב"ה, באופן ש"אחד באחד יגשו ורוח לא יבוא ביניהם" (איוב מא, ח).

ויחי – שזוכים אז לתחיית המתים, ונחי' אז בחיים נצחיים, נשמות בגופים, "ויחי".

(ניפ ספר השיחות תש"נ ח"א עמ' 176 ואילך)

לקראת שבת

יא

מלפניו להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו בתורה תחלה שהוא לכאורה עבירה קלה", ומבאר בזה יסוד נפלא "דכוונתו ית' מעולם הייתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה. . והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו. . אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים. . לא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ".

והיינו שבלימוד התורה ישנם שני עניינים⁵: א. לימוד שכלי של התורה באופן המתיישב היטב במוחו של הלומד ומבין הדברים על בורים. ב. ההתדבקות וההתאחדות עם נותן התורה, שהיא קדושת התורה שלמעלה מן השכל.

כי האדם הגשמי הנחות אינו יכול להתדבק בקב"ה שהוא למעלה מעלה מהשגה ותפיסת הנבראים, ו"לית מחשבה תפיסא ביה", ורק על ידי התורה ומצוותיה אפשר להתקשר בהקב"ה, דהשי"ת נתן לנו את תורתו, ואמרו רז"ל ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית", שהפירוש הפנימי בזה הוא שהקב"ה ("אנא") הכניס את עצמו ("נפשי") בתורתו אשר כתב ונתן לנו ("כתבית יהבית"), וכאשר יהודי עוסק בתורה, הרי הוא מתקשר ומתדבק בהקב"ה עצמו הנמצא בהלכות ודיני התורה⁶.

ונמצא, שקדושת התורה ועצמותה שהיא מהקב"ה עצמו, אינה מושגת בשכל הגשמי, אלא היא למעלה מעלה מהשגת הנבראים.

וזהו ענין ברכת התורה "ונתן לנו את תורתו. . נותן התורה", שהיא ההכרה בכך אשר התורה שלומד אינה רק שכל נפלא ונעלה, אלא היא הדרך בה יתקשר בהקב"ה, ועל ידה יתדבק ויתאחד עם קדושת התורה שלמעלה מהשכל.

ועל כן מדגישים רז"ל אשר מוכרח להיות הסדר "ברכו בתורה תחילה", אשר כהכנה והקדמה הכרחית ללימוד התורה, צריכה להיות ההכרה וההתמסרות לנותן התורה ולקדושת התורה שהיא למעלה מהשכל ואין כל נברא יכול להשיגה.

ולכך מתחלת התורה באות ב"ת, שהיא האות השנית, ולא באל"ף שהיא הראשונה, כי כאשר מתחיל האדם ללמוד תורה, הרי אין זו תחילת עבודת לימוד התורה, אלא רק ה"ב"ית" דהלימוד.

דראשית כל באה ה"אל"ף", שהיא "ברכת התורה" והכוונה להתמסר ולהתדבק ב"נותן התורה", ורק לאחר מכן יכול הוא לפתוח בלימוד התורה עצמו, שהיא עבודה ה"ב"ית", מ"בראשית" ואילך.

(5) ראה גם בתפארת ישראל (להמהר"ל) בהקדמה.

(6) שבת קה, א (כגרסת העין יעקב).

(7) ראה בתניא פרקים ד-ה.

איך הוי התורה "לשון ברכה" ולא "לשון ארירה" ח"ו?

על פי יסוד זה שה"אל"ף וההקדמה ללימוד התורה היא ההכרה בנותן התורה, ורק לאחר מכן בא ענין ה"בי"ת" שהיא לימוד התורה עצמו, יש ליתן טוב טעם והסברה גם בג' ביאורים שאמרו רז"ל בטעם פתיחת התורה בבי"ת, אשר על פי המבואר לעיל, יש לבאר איך טעמים אלו נובעים מההסברה הנ"ל, וכל אחד מהם מאיר ומורה על פרט אחר בלימוד התורה שצריך להזהר ללמדה בהקדמת הכרה זו.

א. בירושלמי⁸ איתא שהאות ב' היא ר"ת ו"לשון ברכה", ואילו אל"ף היא ר"ת ו"לשון ארירה", ולכן מתחלת התורה באות בי"ת דווקא שהוא לשון ברכה ולא הפכו ח"ו.

ויש לבאר דברים אלו על פי היסוד שנתבאר לעיל, דהנה, אמרו רז"ל⁹ "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשה לו סם מיתה". ויש לפרש תיבת "זכה" – מלשון זיכוך וטהרה. ובזה אמרו, דכאשר לימוד התורה שלו הוא בהכרת קדושת התורה ורוחניותה, הרי "נעשית לו סם חיים". אך כאשר "לא זכה", והלימוד אינו מזוכך על טהרת ההתקשרות בהשי"ת שלמעלה משכל, אלא משקיע עצמו רק בחלק התורה המובן בשכל אנושי, ואזי אין התורה מחברתו ומדבקתו בהקב"ה, הרי "נעשית לו סם מיתה" רח"ל.

וזהו מה שאמרו בירושלמי, דכאשר מתחיל האדם את לימוד התורה בהקדמת ה"אל"ף ד"ברכת התורה" והכוונה להתדבק בקדושתה, ורק אחר כך באה ה"בי"ת דבראשית, אזי "נעשית לו סם חיים" והתורה "לשון ברכה" היא לו. אך אם חסרה הקדמה זו, וענין ה"אל"ף אצלו הוא לימוד התורה עצמו אזי "נעשה לו סם מיתה" ו"לשון ארירה" רח"ל.

ונמצא שפירוש הירושלמי מדגיש את חשיבות ההכנה בהכרת נותן התורה, בקשר לפעולת לימוד התורה ע"פ האדם הלומדה, שתפעל בו ברכה וחיים דהתקשרות בהקב"ה ולא הפכו ח"ו.

לתקן את ה"בי"ת" וללמוד את "תורתך שבאצילות"

ב. במדרש אמרו¹⁰ שאות בי"ת דומה לעולם, דאות בי"ת היא מגודרת משלושת

(8) חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה) ועד"ז הוא בתנחומא פרשתנו ה. ב"ר פ"א, י. תדבא"ר פל"א. זהר ר"פ ויגש. ועוד. בירושלמי שם (ועד"ז ב"ר וכוהר) ד"בבי"ת נברא הנו"ם", אבל בתדבא"ר שם מפורש: "לכך התורה נאמרה בתחילה בבי"ת". וראה ל' התנחומא שם.

(9) יומא עב, ב.

(10) מדרש הנעלם לשיר השירים (בוהר חדש), רבותינו בעלי התוספות (דעת זקנים והדר זקנים) וחזקוני בריש פרשתנו.

צדדיה וצידה הרביעי פרוץ, וכך גם העולם "מסוכב משלוש רוחותיו ורוח צפונית אינה מסוכבת", ו"לפיכך התחילה התורה בבי"ת לפי שהעולם דומה לבי"ת"¹¹.

ועל פי האמור לעיל יש לבאר שפירוש זה מכוון הוא לפעולת התורה בעו"ם, דהנה איתא במדרש שהטעם לזה שהעולם נברא באופן ד"רוח צפונית אינה מסוכבת" הוא מפני שכאשר יבוא אדם ויאמר "הוא אלוקה", יענו לו לטענתו שיתקן את רוח הצפונית. ונמצא, שתיקון ה"רוח צפונית" בא ע"י ההכרה שיש בעל הבית לבירה זו. ולכן מתחלת התורה ב"בי"ת", כי כאשר לימוד התורה הוא בהקדמת ה"אל"ף דהתקשרות בנותן התורה, אזי ישנה היכולת לזכך את העולם העשוי כ"בי"ת", לתקנו ולגדור את הצד הפרוץ שבו, ע"י ההכרה שיש בעל הבית לבירה.

ג. בספרי הקבלה¹² מבואר אשר התורה הנגלית לנו, נמשכת ומשתלשלת מהתורה כפי שהיא במקורה בעולם האצילות, ושם התורה במדריגה גבוהה ונעלית הרבה יותר, ואם כן נמצא אשר התורה שאנו לומדים היא מדריגה שניה לגבי התורה כפי שהיא בעולם האצילות, ועל כן מתחלת בבי"ת, להורות אשר יש מדריגה נעלית יותר שהיא ה"אל"ף של התורה, והיא התורה כפי שנמצאת ב"אצילות".

ויש לומר עומק הפירוש בזה על פי האמור לעיל, שאין הכוונה שהתורה שאנו לומדים נשארת "מדריגה שניה" לגבי התורה שלמעלה, אלא אדרבה:

כאשר הלימוד של האדם הוא רק בשכל וחכמת התורה, ואינו מקדים לזה ההכרה בקדושת התורה, אזי התורה שלומד אינה "קדושת התורה" ואינה התורה כפי שהיא באצילות, אלא רק בחינת ה"בי"ת שבתורה, המורה על התורה כפי שירדה ממדריגתה לעולם הבריאה ומטה, אשר במדרגה זו יכול הלימוד להיות נותן מקום לכוחות הטומאה לינוק חיות מקדושת התורה רח"ל.

ורק כאשר אדם לומד את התורה בהכנה הראויה, בהקדמת ה"אל"ף דברכת התורה, ולימוד התורה אצלו הוא ענין ה"בי"ת אזי התורה שלומד היא תורת ה' כפי שמאחדת עמו ית' בעולם האצילות, ולומד את התורה כפי שהיא קשורה עם נותן התורה.

וכשהולך האדם בדרך הישר, שמקדים ברכת התורה בכוונתה האמתית, ומכוון להתקשר בנותן התורה, אזי התורה שלומד היא התורה כפי שהיא אצלו ית', ונעשית לו סם חיים וברכה, ופועלת זיכוך וקדושה בעולם.

(11) דעת זקנים שם.

(12) ראה בספר המאמרים ה'ש"ת ע' 68 בהערה. ובלקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשתנו.